

EKOLOGIE KRAJINY

RNDr. Martin Culek, Ph.D.
Geografický ústav MU

Jaké problémy ekologie řeší:

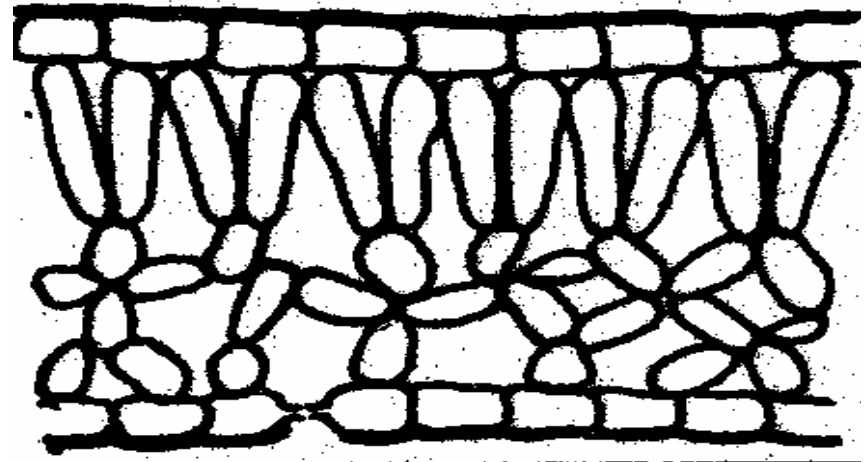
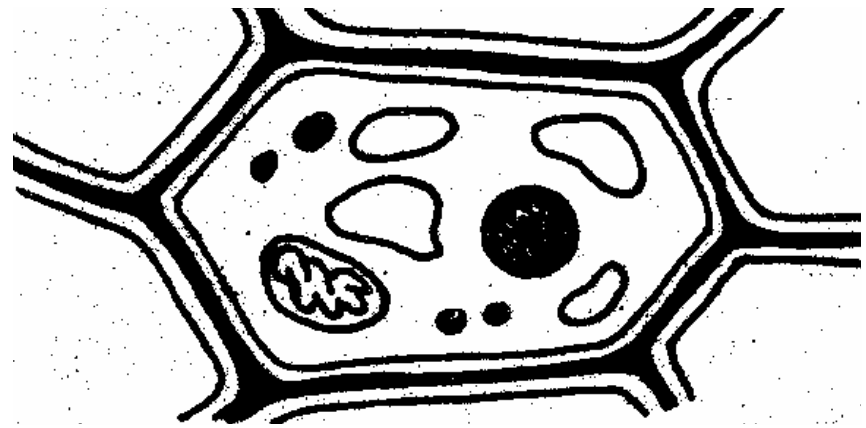
- **Tolerance a adaptace organismů k prostředí**
- **Ekologické podmínky rozšíření organismů na Zemi**
- **Časoprostorové změny výskytu, početnosti a aktivity organismů**

Úrovně organizace biosféry 1

*Buňka

*Pletivo

*Orgán

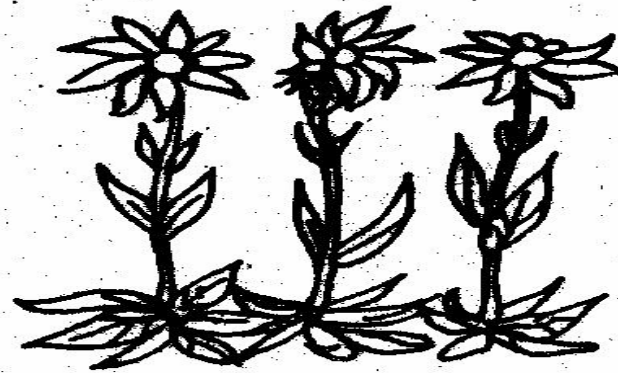

Úrovně organizace biosféry 2

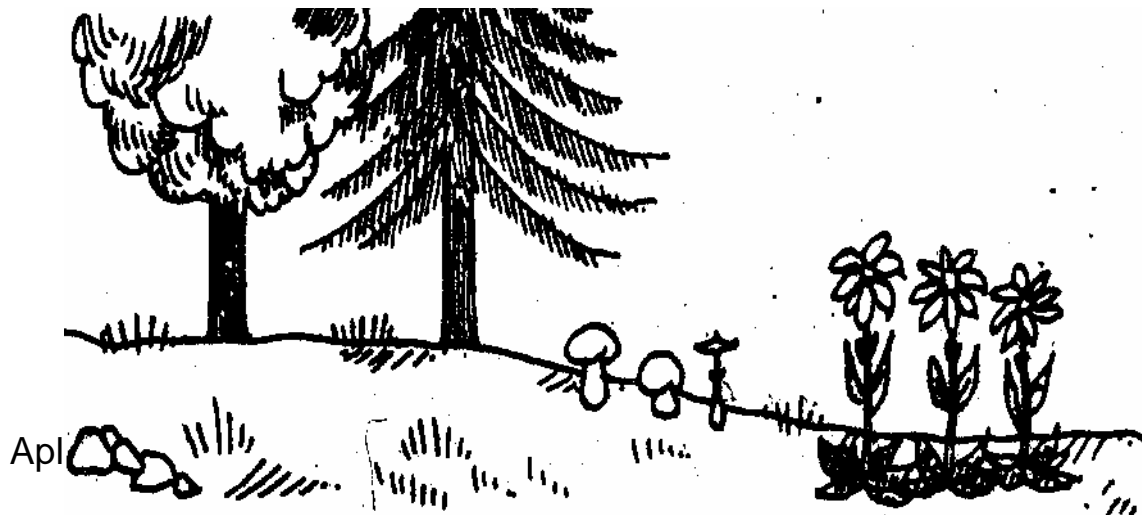
*Jedinec

*Populace

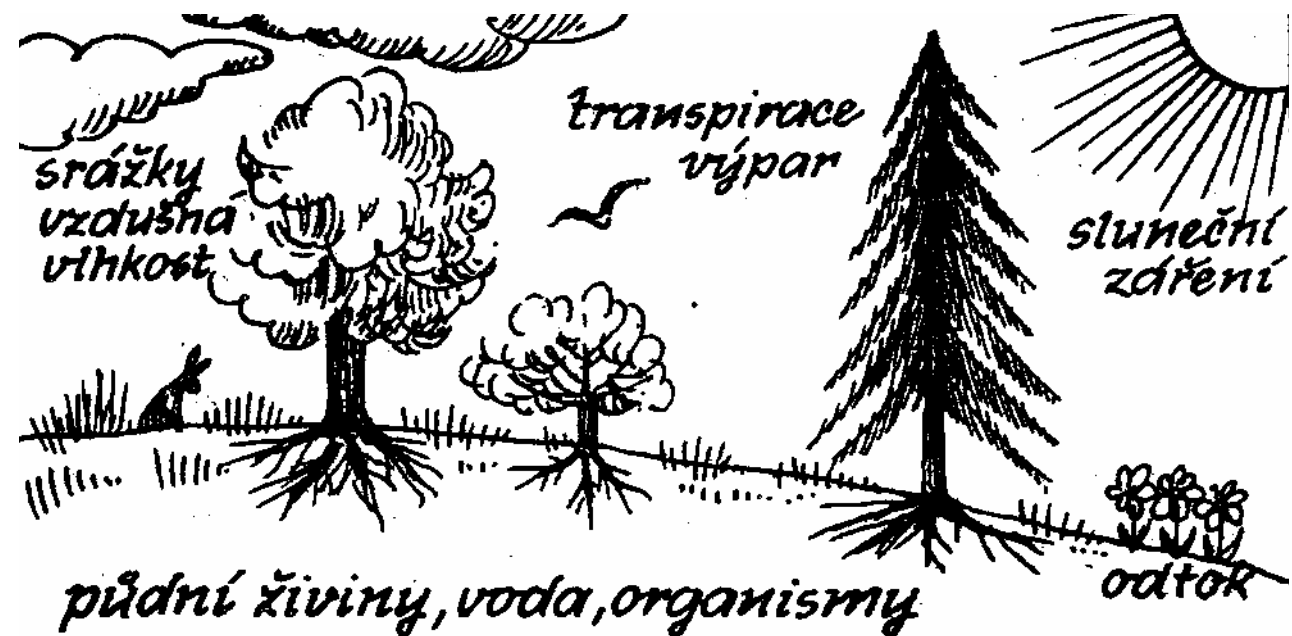
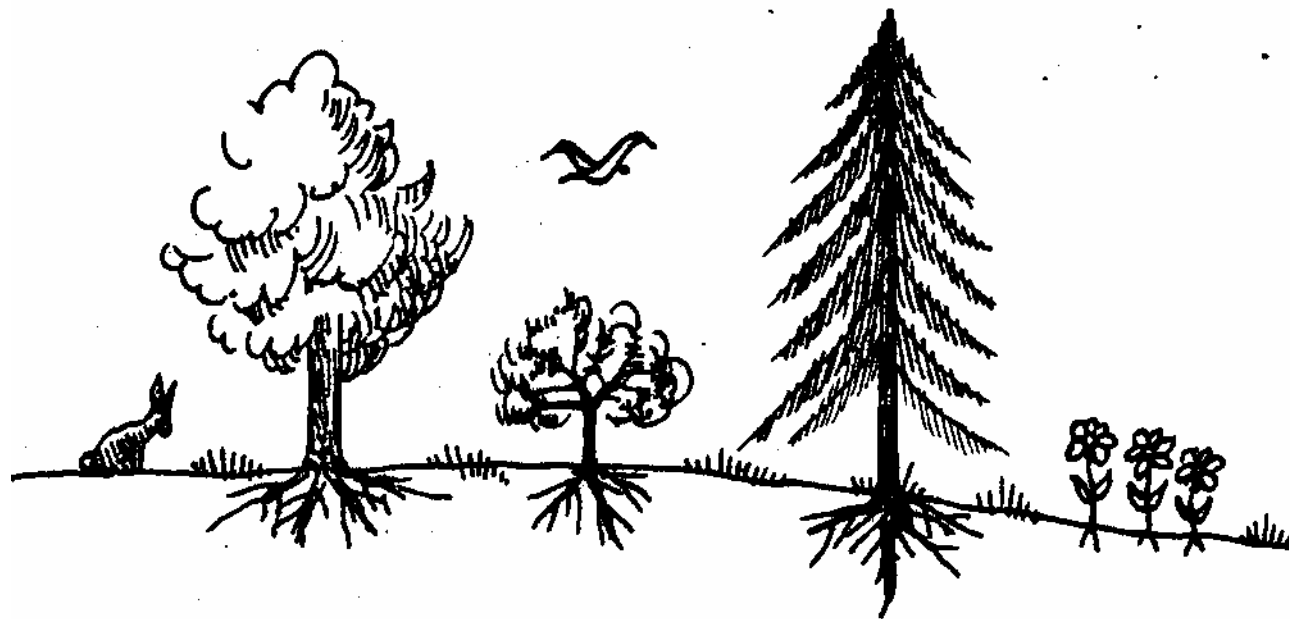

*Rostlinné
společenstvo
(fytocenóza)

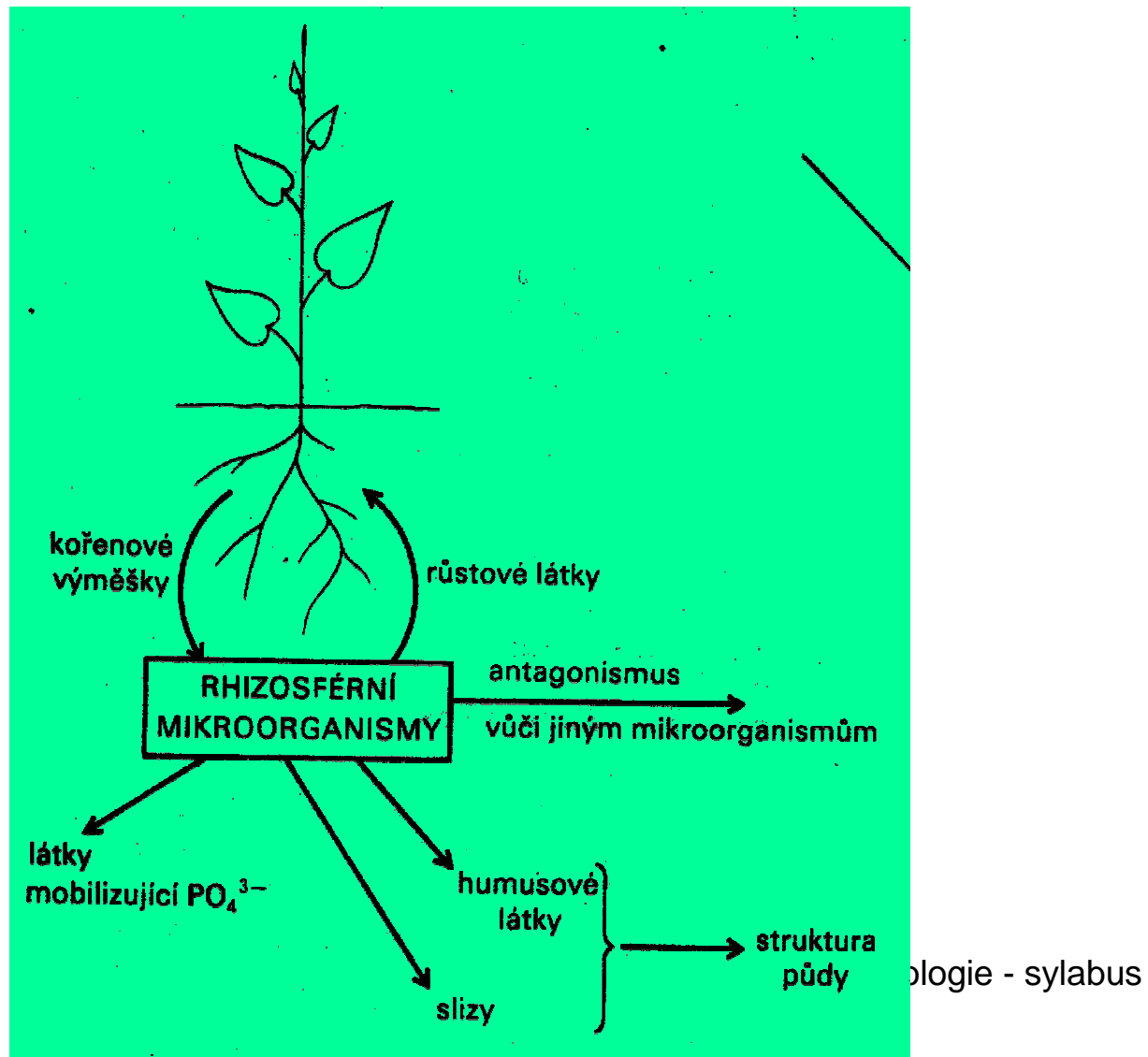
Úrovně organizace biosféry 3

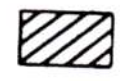
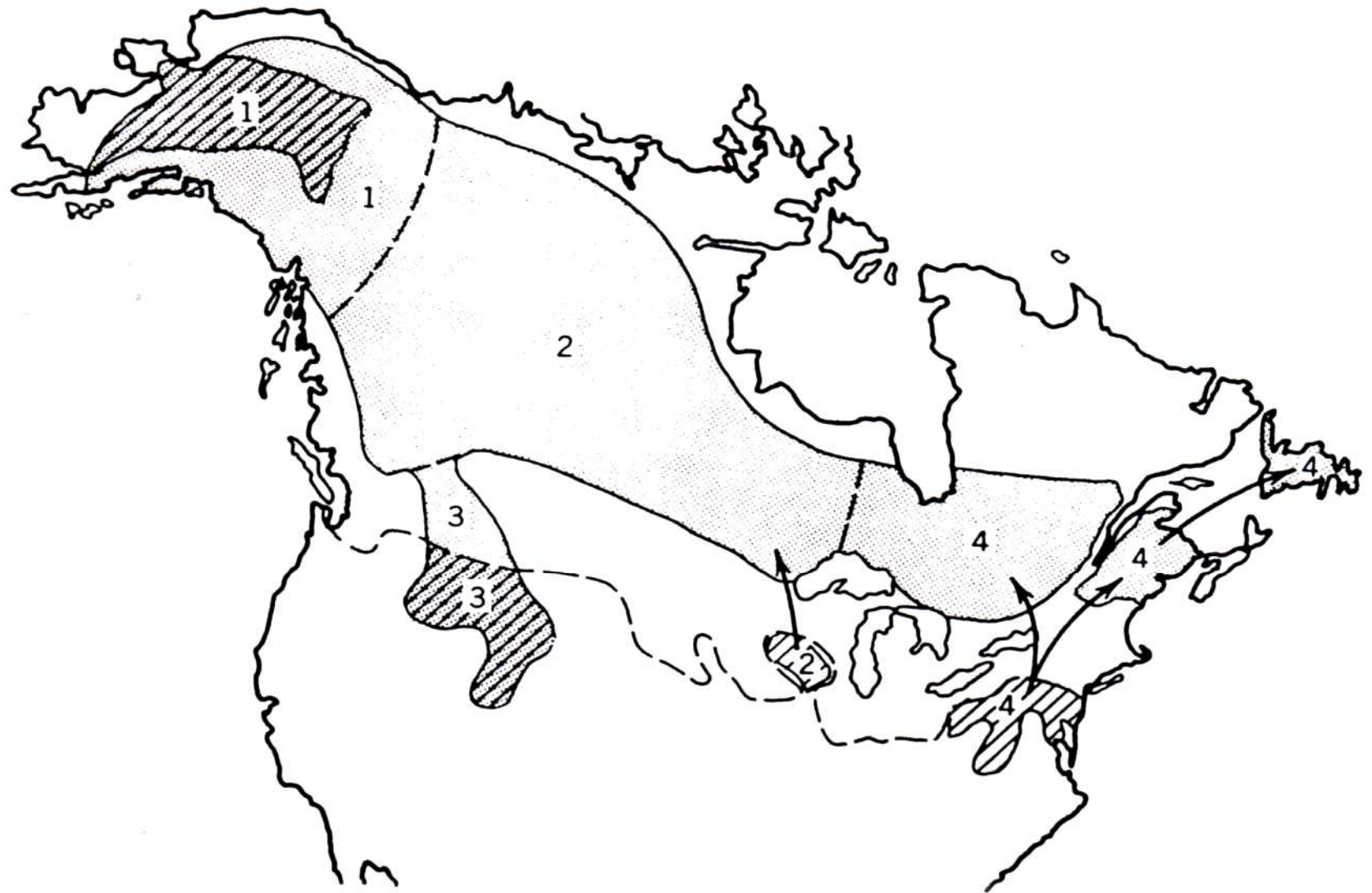
- **Biologické společenstvo** (biocenóza)
- **Ekosystém** – nejkomplexnější úroveň, vč. anorganického prostředí a energie

Členění ekologie

● Autekologie:

rozšíření losa během posledního zalednění

současné rozšíření losa

jižní hranice wisconsinského (würmského) zalednění

subspecie losa

- 1 *gigas*
- 2 *andersoni*
- 3 *shirasi*
- 4 *americana*
(introdukovaný na Newfoundland)

Synekologie > fytoocenologie

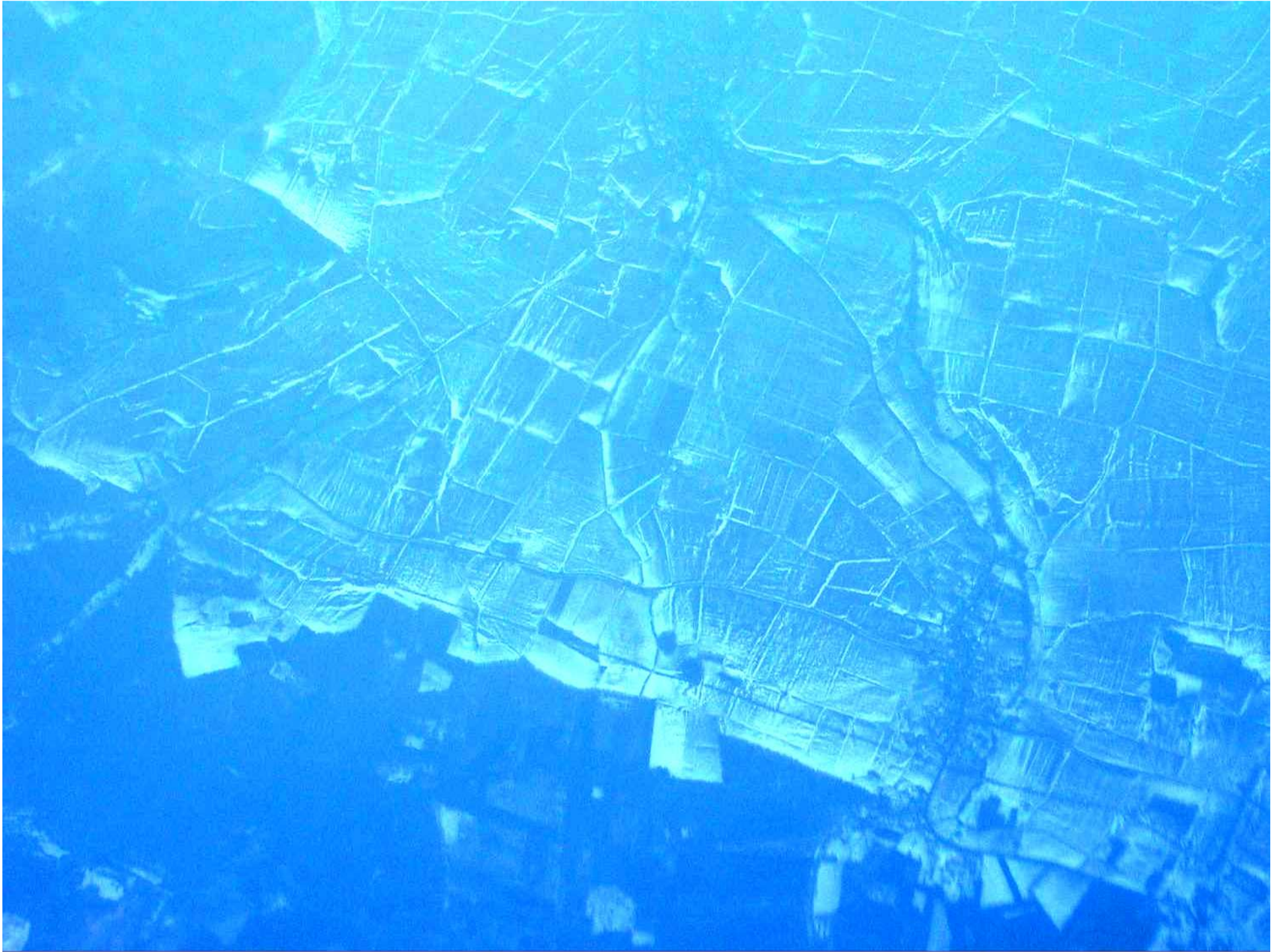

Krajinná ekologie (geoekologie)

- 1. Má vyšší stupeň složitosti (i vztahy ekosystémů navzájem)
- 2. Řeší rozsáhlá území
- 3. Více se věnuje horninám, georeliéfu, klimatu
- 4. Vždy počítá s vlivem člověka
- 5. Je méně podrobná a „vědecká“
- Příklad:
- Zavedl:

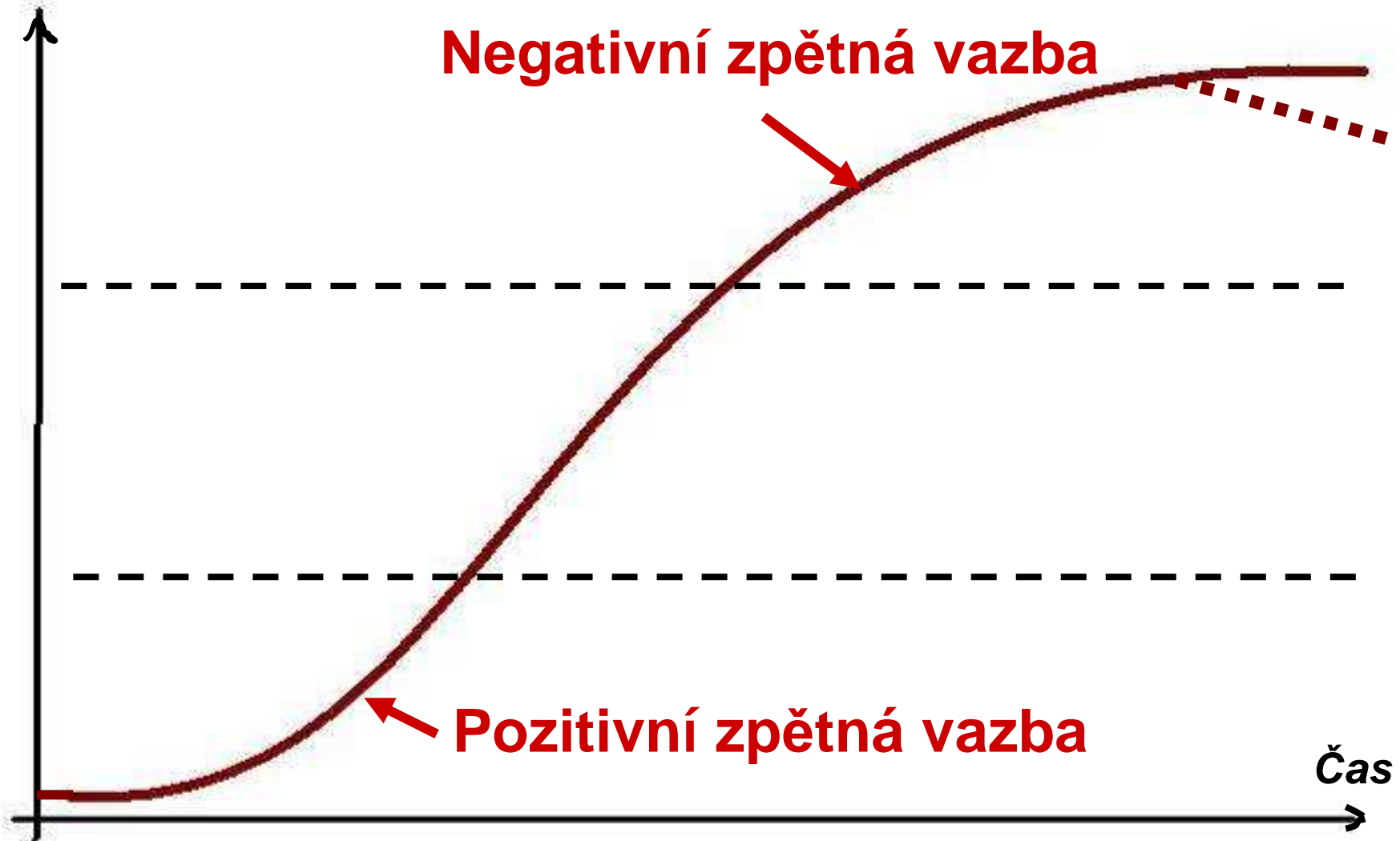

Ekologie - „věda o vztazích a vazbách“

- Základ: Přímá a Zpětná vazba
- Přímá vazba:
- Přímá vazba –
(vyvolaná):
- Zpětná vazba:

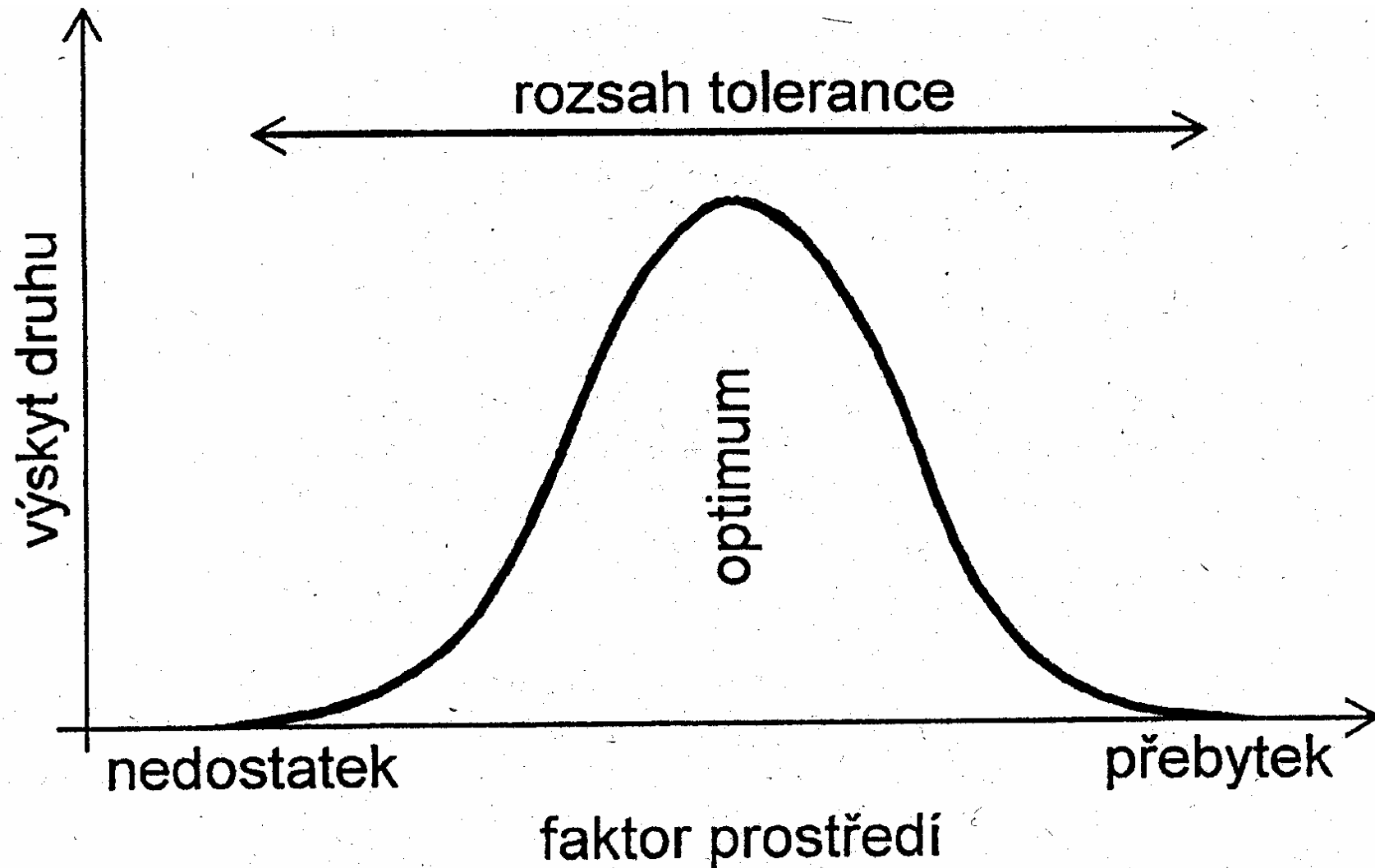
Ovšem vývoj = Logistická křivka

Velikost jevu

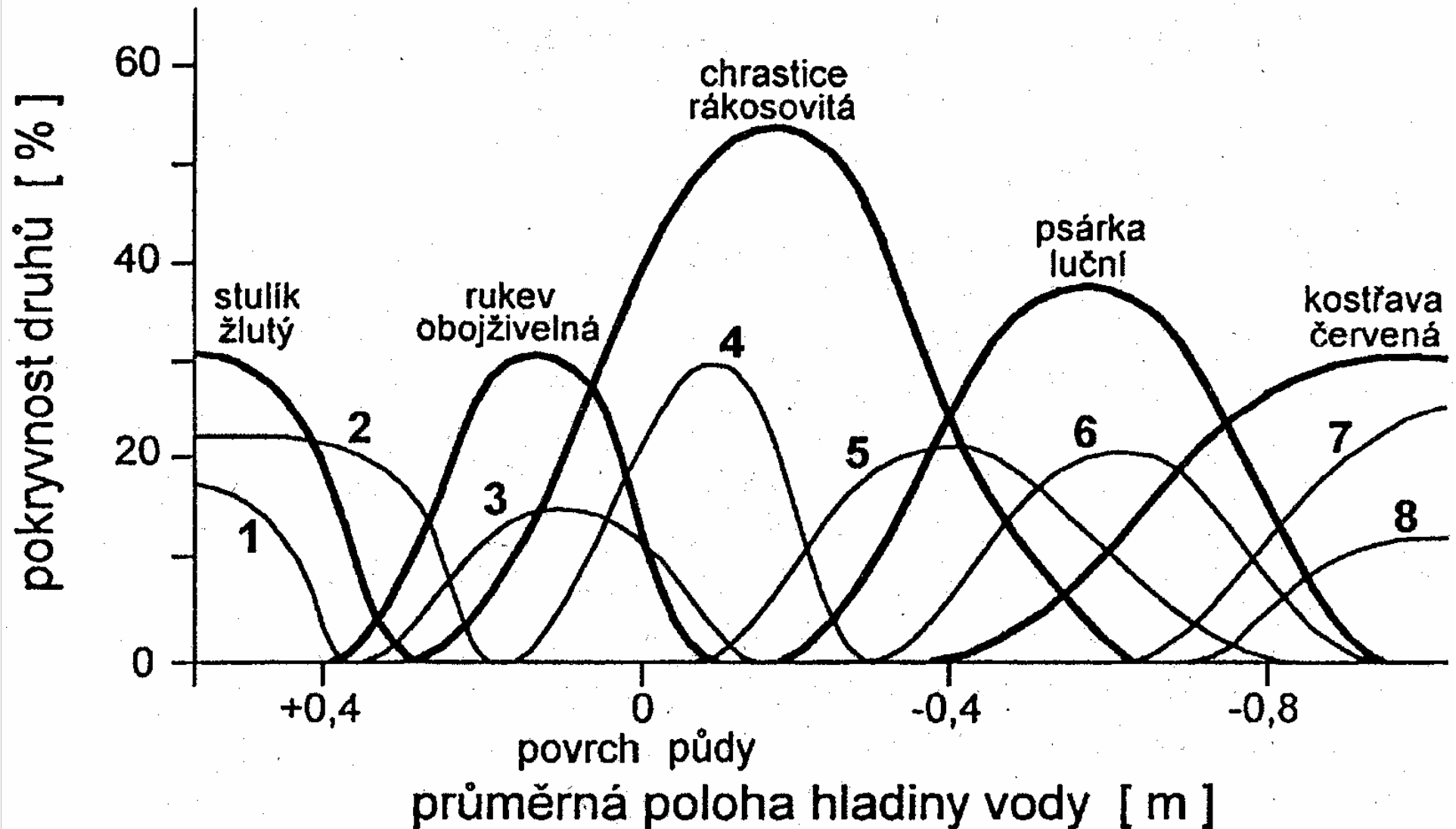

Ekologická valence

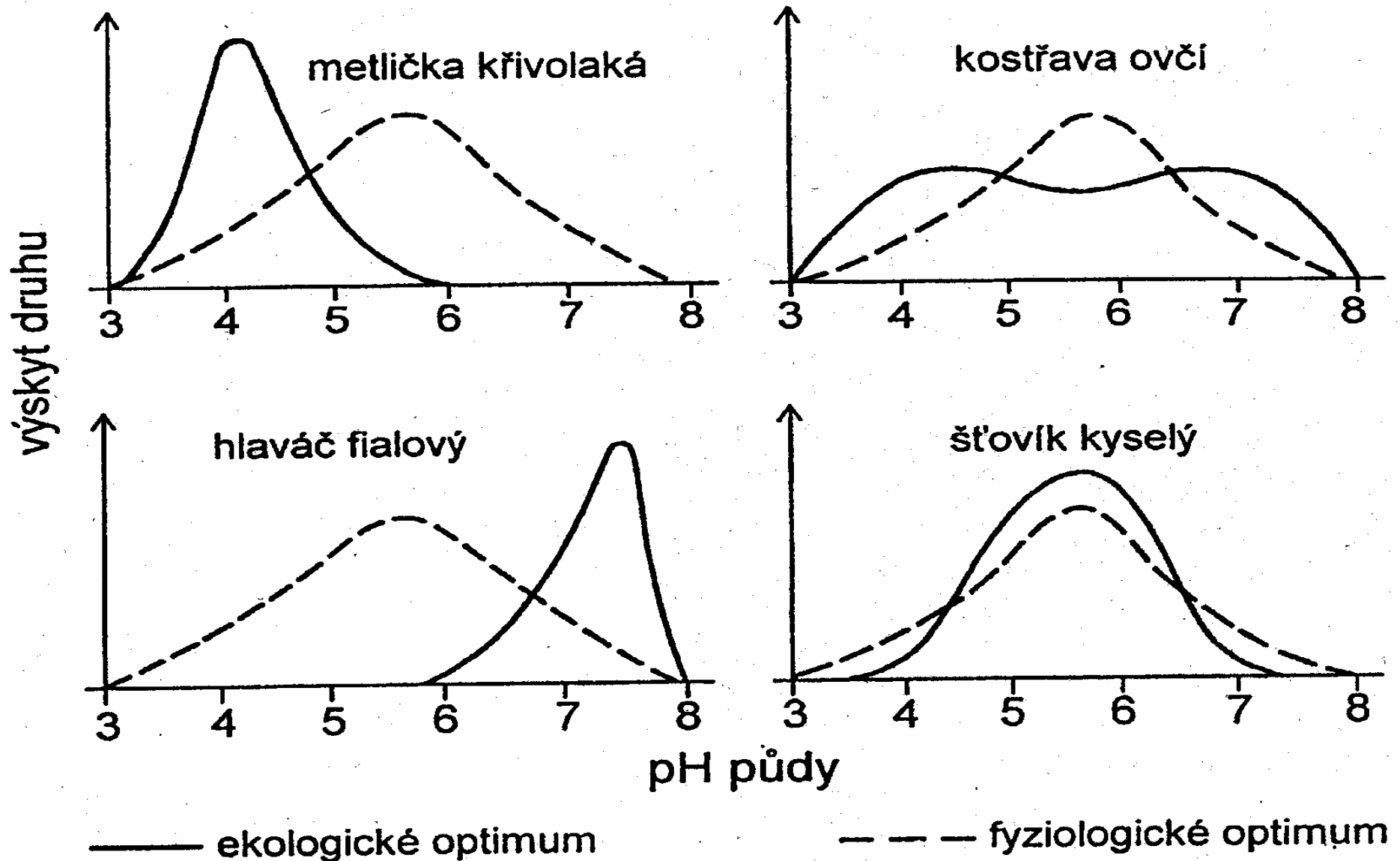
- **amplituda** perspektiv druhu, společenstva
široká **x** úzká

Příklad: Závislost rozšíření rostlin na hloubce vody

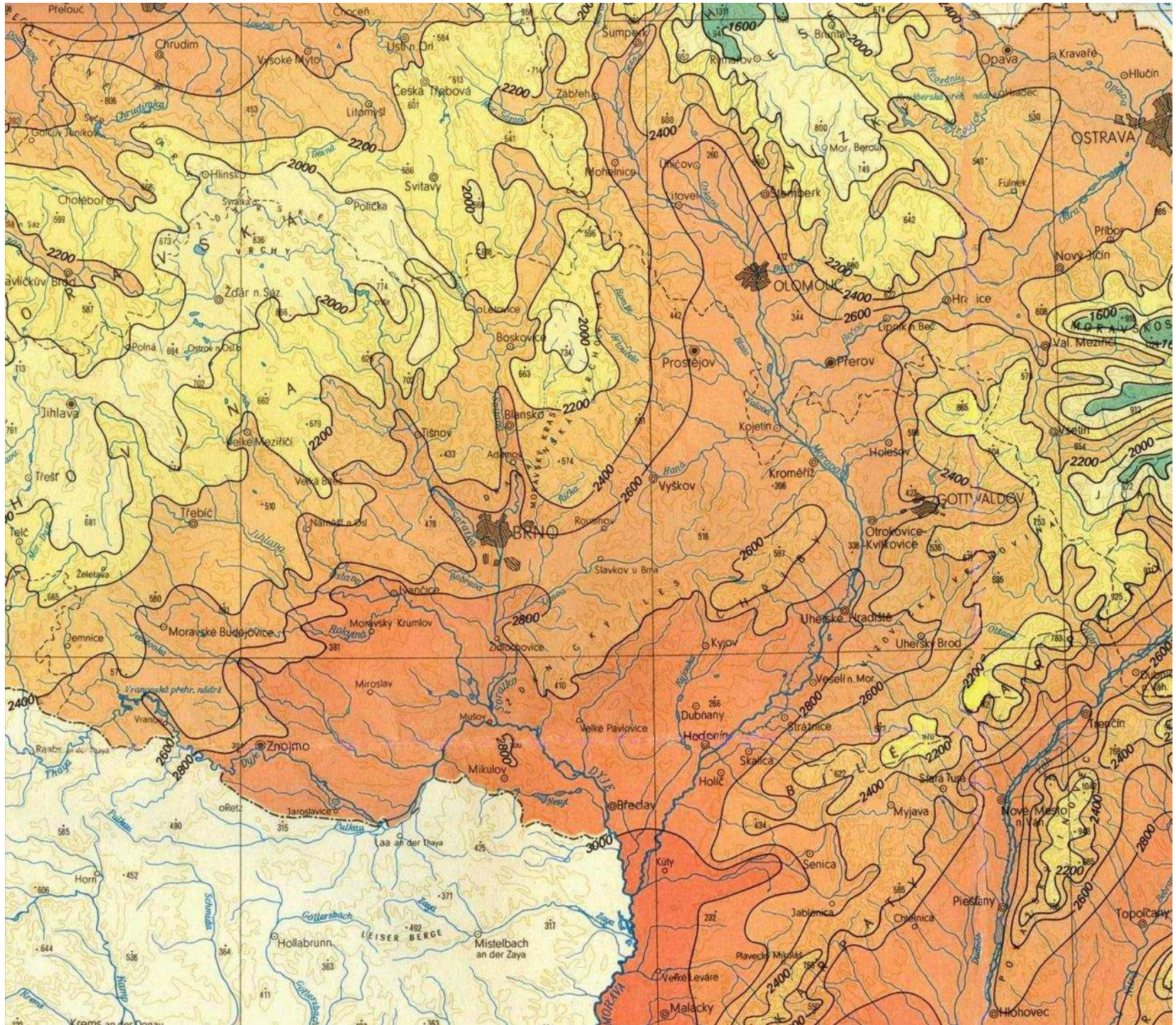
Rozdíl fyziologického a ekologického optima

Mapa sum efe- ktiv- ních tep- lot

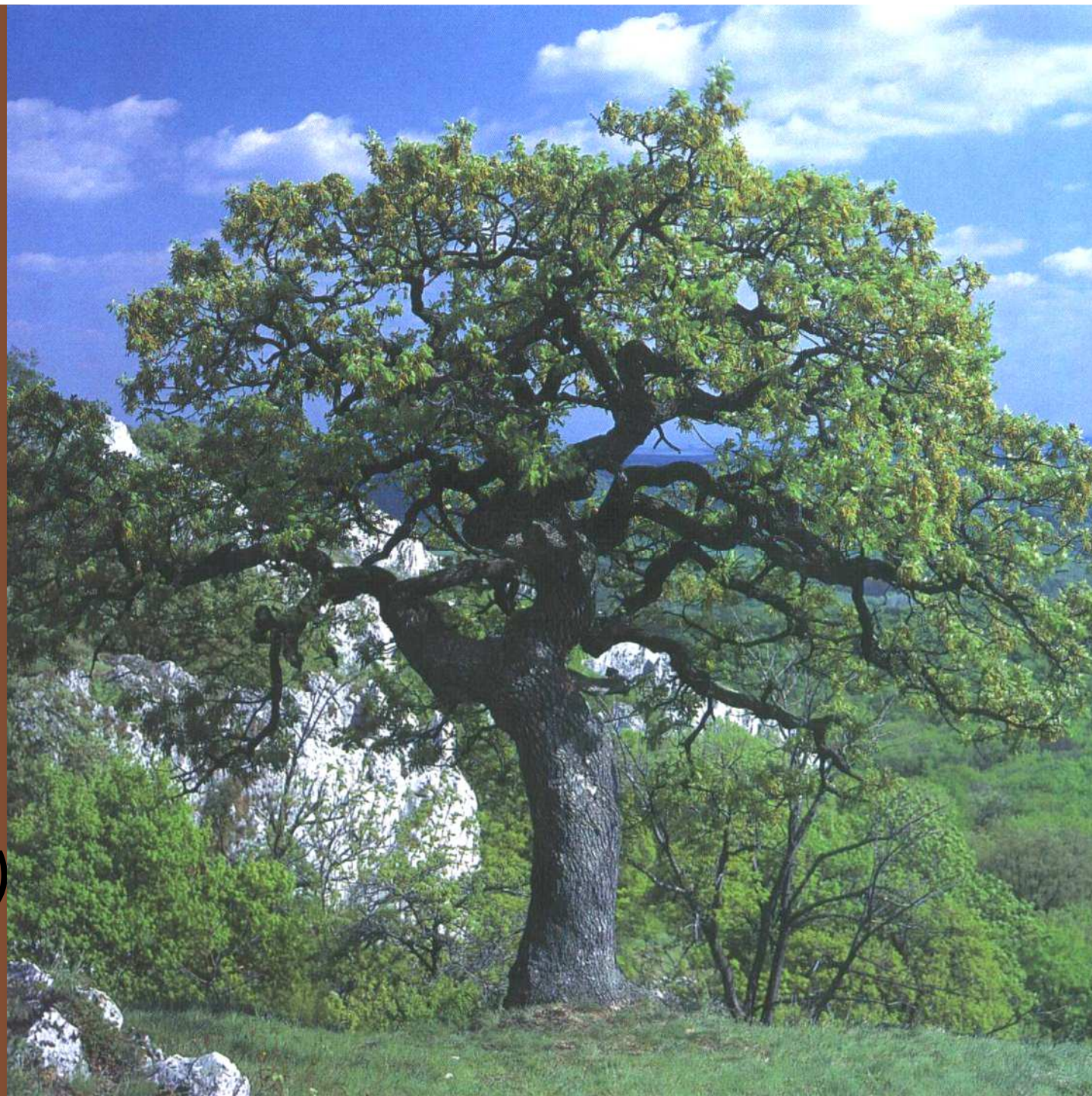
5.1.2012

Termo-
fyt:

dub
šípák

*(Quercus
pubescens)*

Mezotermofyt: Lýkovec jedovatý

5.1.2

Oreofyt: Vrba bylinná (www/botany.cz)

**S
a
l
i
x**

**h
e
r
b
a
c
e
a**

5.1.2012

Chionofil – protěž nízká (*Gnaphalium supinum*)

Kryofil: Lední medvěd

*(Ur-
sus

ma-
riti-
mus)*

5.1.2012

Vrcholový fenomén

Vrcholový fenomén

Polštářová vegetace – mydlice nejmenší

Psamofyty na duně

Půda – chemické vlivy 1

- Dusík –
- NO_x –
- Fosfor –
- -
- Vápník –
- Hořčík –
- Sůl –
- Halofyty x příležitostné halofyty x *halofobní org.*

Slanorožec (*Salicornia*)

Slanisko u Nesytu –

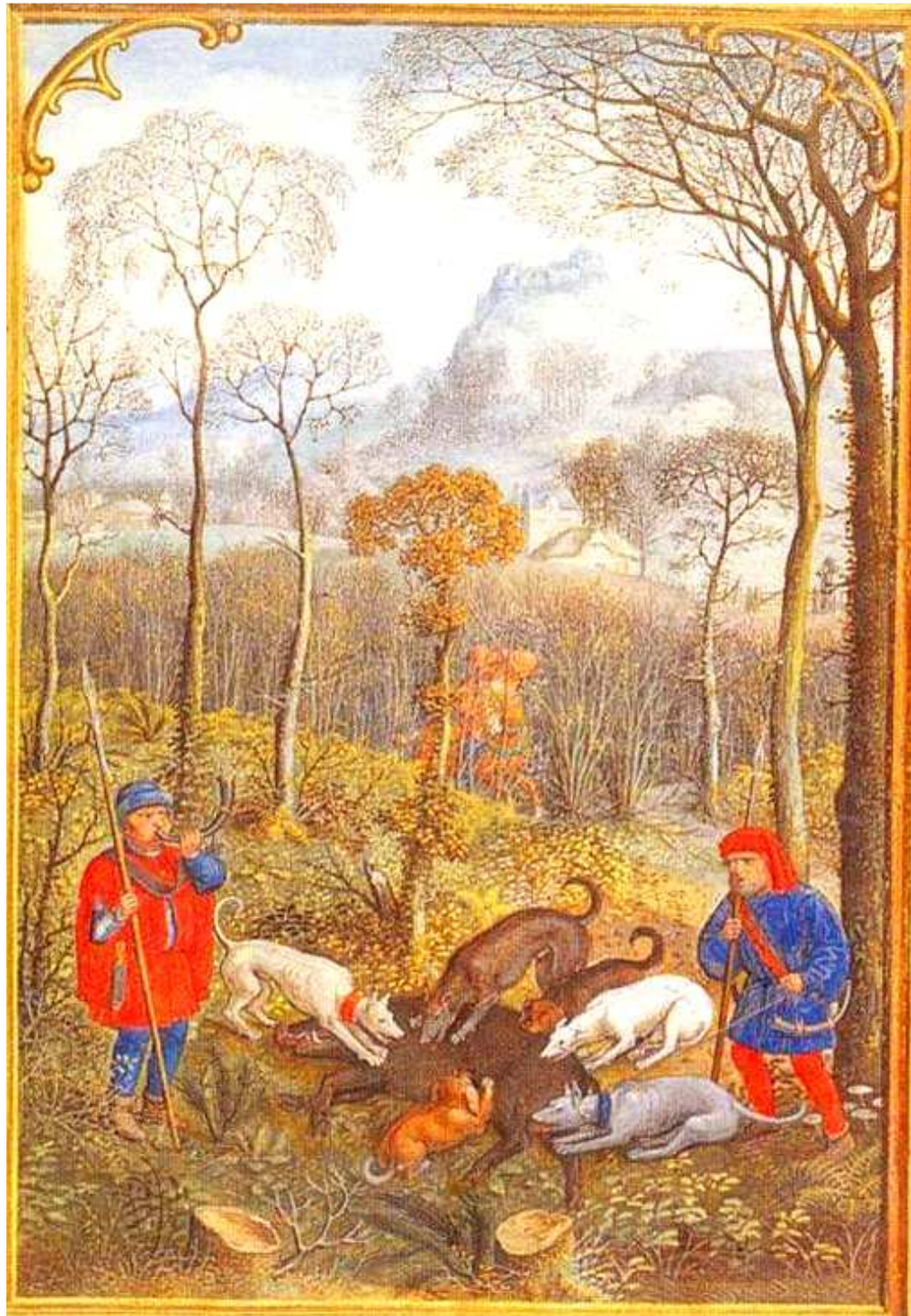

Antropogenní faktory 1.

- Vliv člověka všestranný, na:
- **Historie vlivu člověka na území dnešní ČR:**
- do 40 000 let př.n.l.
- 40 000 – 10 000 př. n.l. (paleolit)
- 10 000 – 6 000 př. n. l. (mezolit ve stř. Evropě)
- 6 000 – 100 n.l. (neolit – latén) T: +2-4°C, S+70%
- 100 n. l. – 600 n.l. (latén – Slované)
- 600 n.l. – 1200 n.l. (raný středověk)
- 1200 – 1800 n.l.
- 1800 – 1950 n.l.
- 1950 – 1992 n.l.
- 1992 – dodnes

5.1.2012

34

Antropogenní faktory 2.

- **Synantropní druhy -**
  - **Domestikace –**
  - **–**
  - **Introdukce (...% flóry!) –**
  - **Archeofyty x neofyty**
-
- **Repatriace (reintrodukce) - ??**

Bolševník (*Heracleum mantegazzianum*)

5.1.2012

Rdesno ptačí (*Polygonum aviculare*)

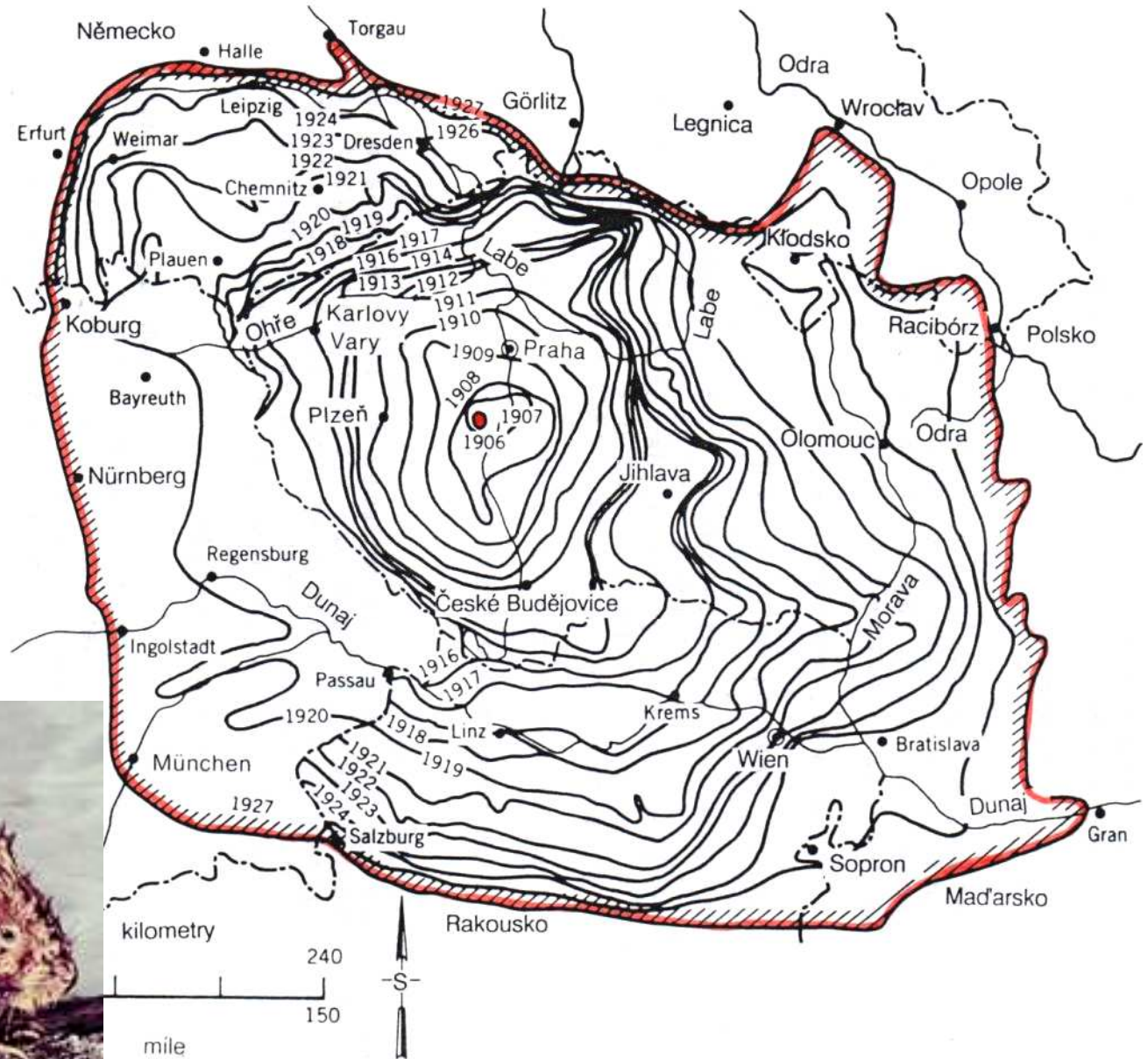

Antropogenní faktory 3

- Přímé vlivy :
- **Úmyslné výsevy a vysazování:**

- **Úmyslná likvidace organismů chemická –**

- **Úmyslná likvidace organismů mechanická**

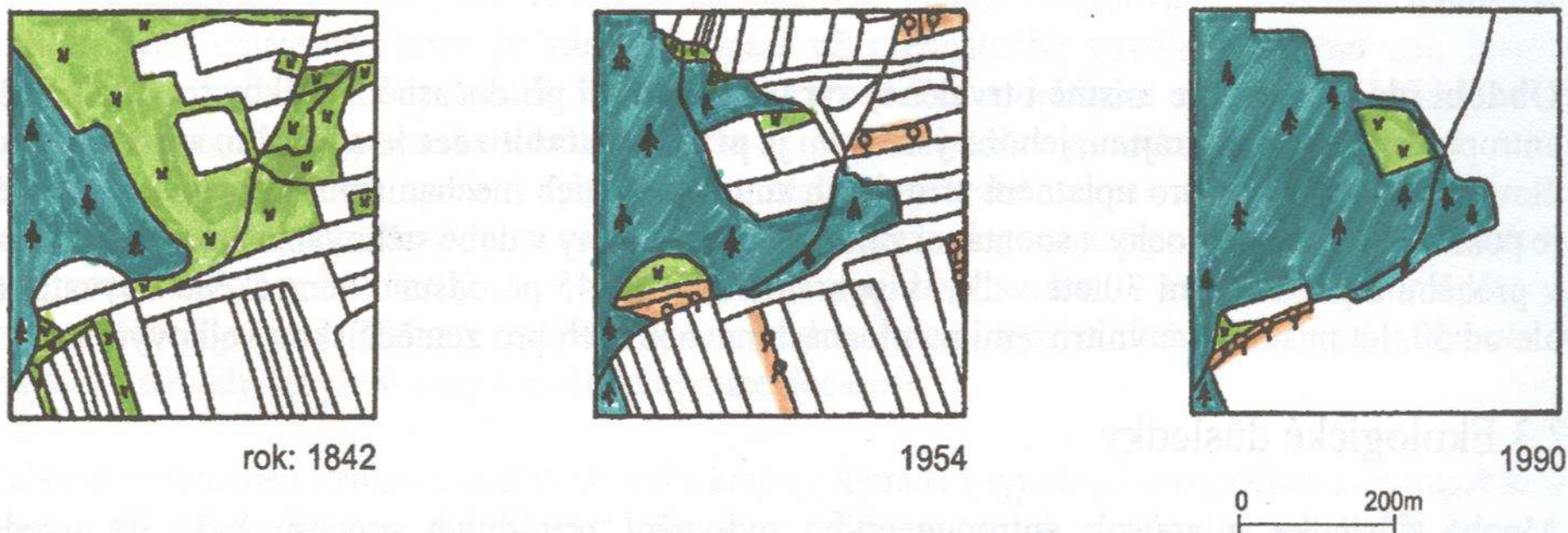

Šíření introduko- vaného druhu - ondatry

14 Šíření ondatry z Čech do okolních zemí během 22 let (1905–1927) po její introdukci z Ameriky. Difúzní rozptyl tohoto polovodního savce (*Ondatra zibethica*), loveného pro kůži, byl ve všech směrech prakticky stejně intenzivní. (Podle C. Eltona, 1958, *The Ecology of Invasion by Animals and Plants*. Methuen and Co. Podle Ulbricha, 1930.)

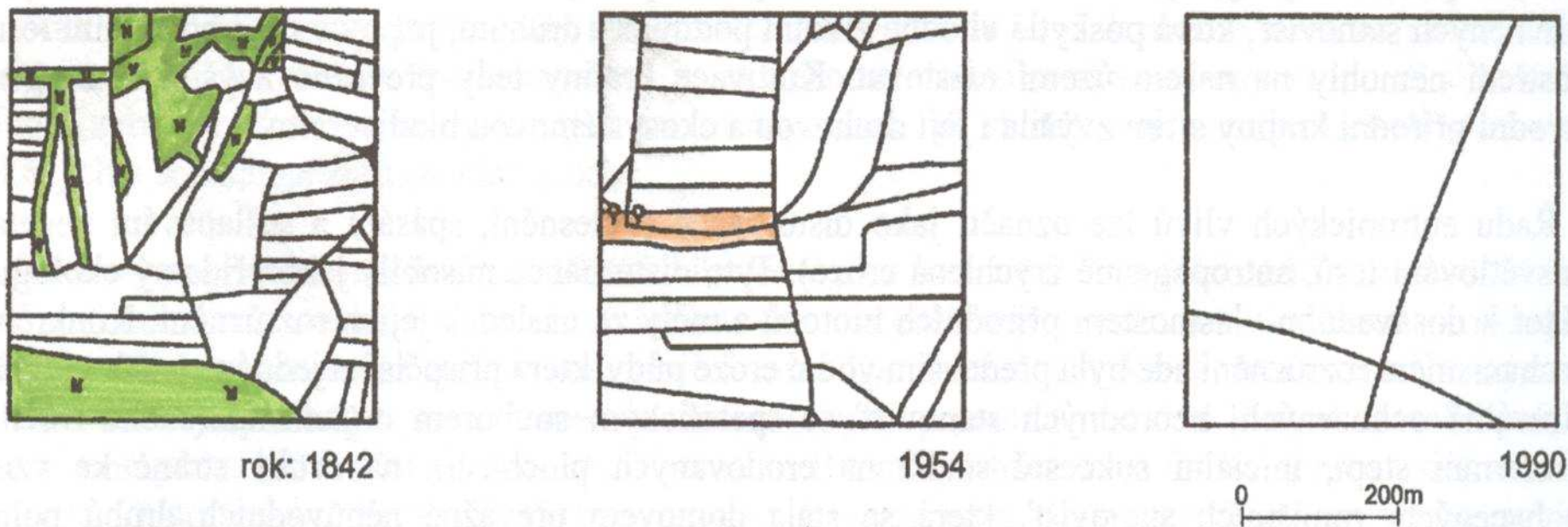
Vývoj harmonické kulturní krajiny - stř. Čechy

Obr. 14: Vývoj využití půdy a krajinné mikrostruktury v modelovém území ve středních Čechách (LIPSKÝ, 1992)

- Tmavozelená – lesy, světlezelená – TTP, bílá – pole, oranžová – sady, černé linie – hranice pozemků a cesty

Vývoj zemědělské krajiny - stř. Čechy

Obr. 15: Vývoj využití půdy a krajinné mikrostruktury v modelovém území ve středních Čechách (LIPSKÝ, 1992)

- Světlezelená – TTP, bílá – pole, oranžová – sady, černé linie – hranice pozemků a cesty

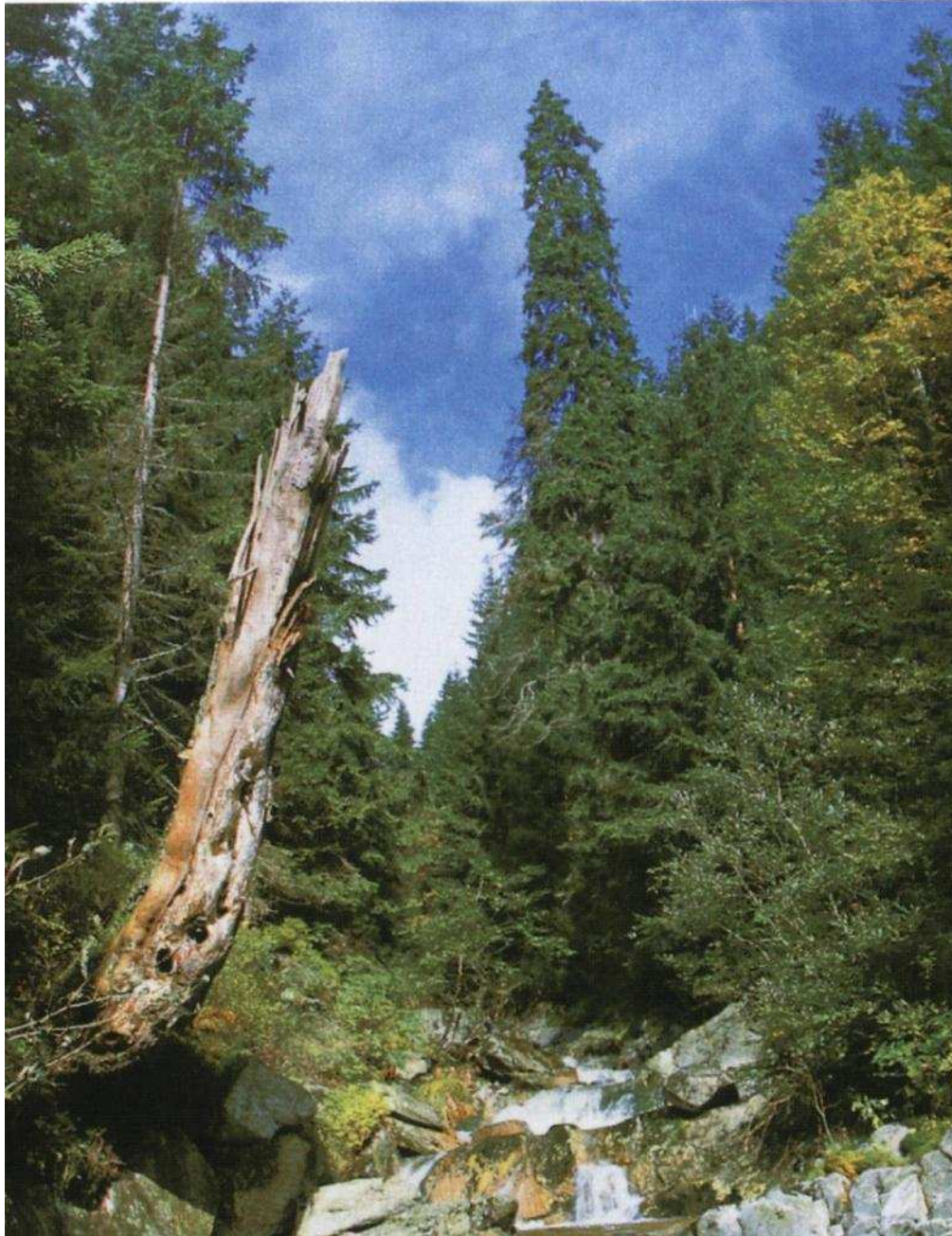
KC

Eutrofizace horského jezera

Horský ekotyp smrku

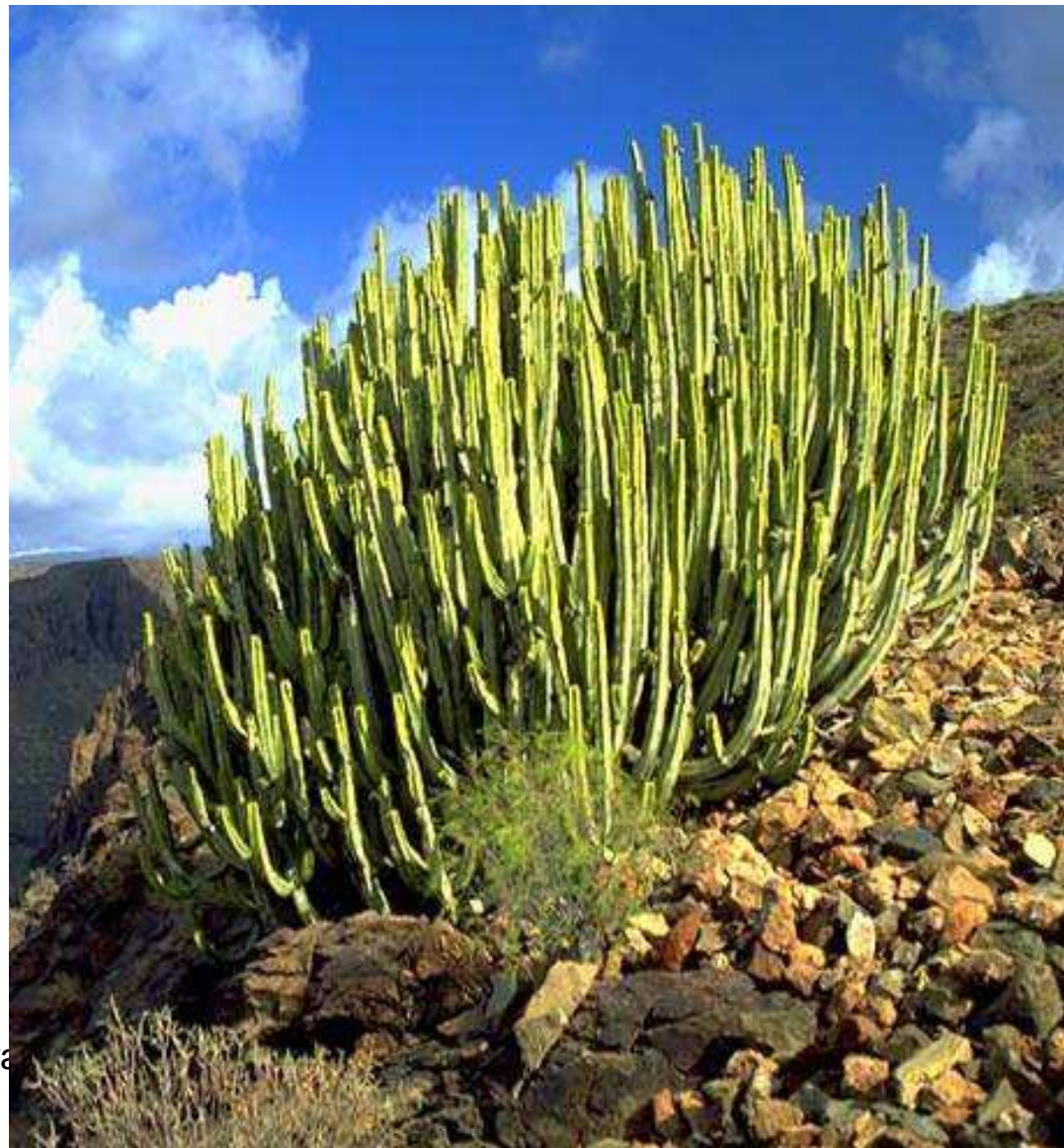
gi

Řizpůsobení se organismů prostředí 3.

- Konvergence znaků
- Ekologická vikariace –

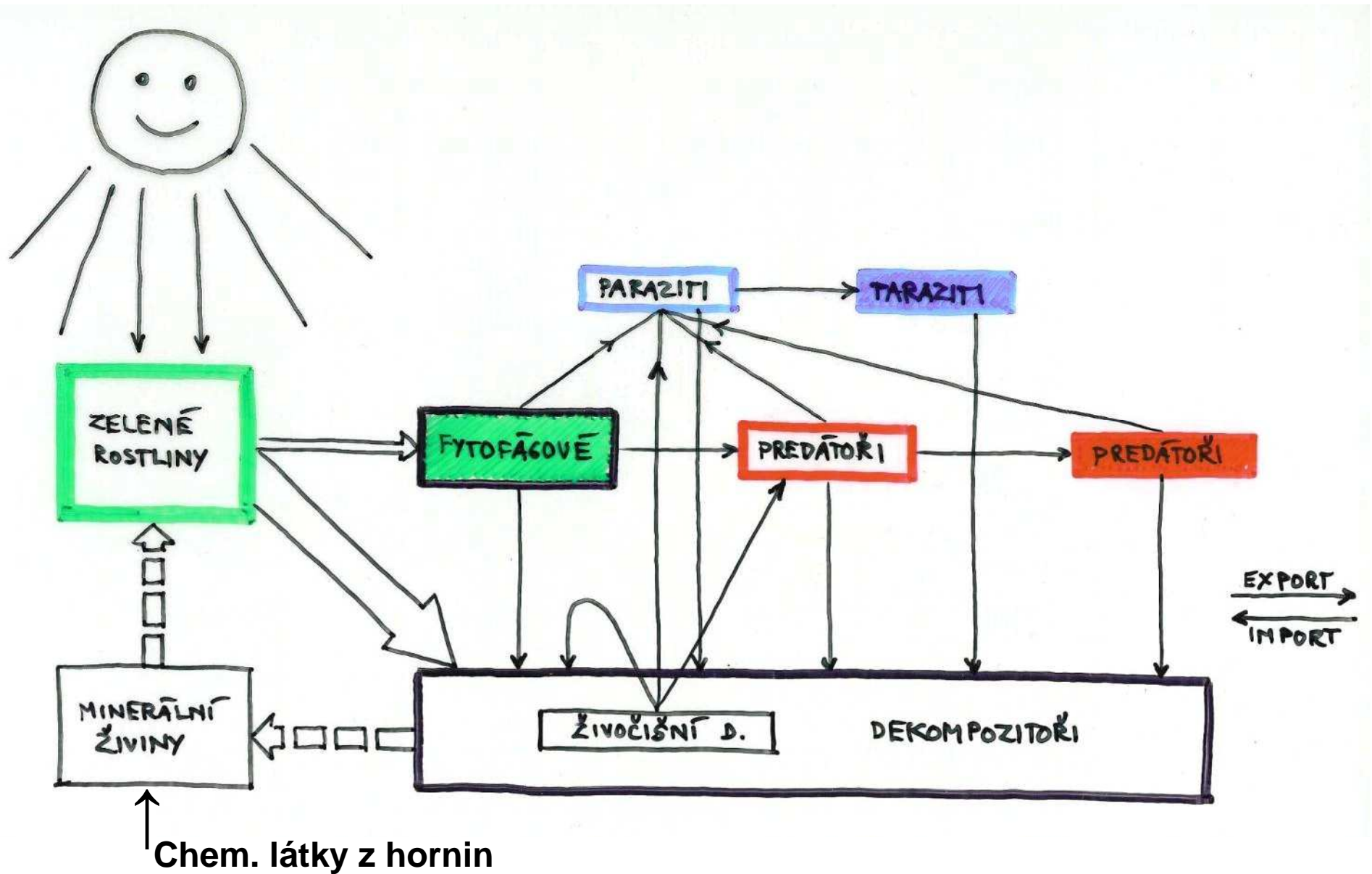
Ekologická vikariace

Životní strategie

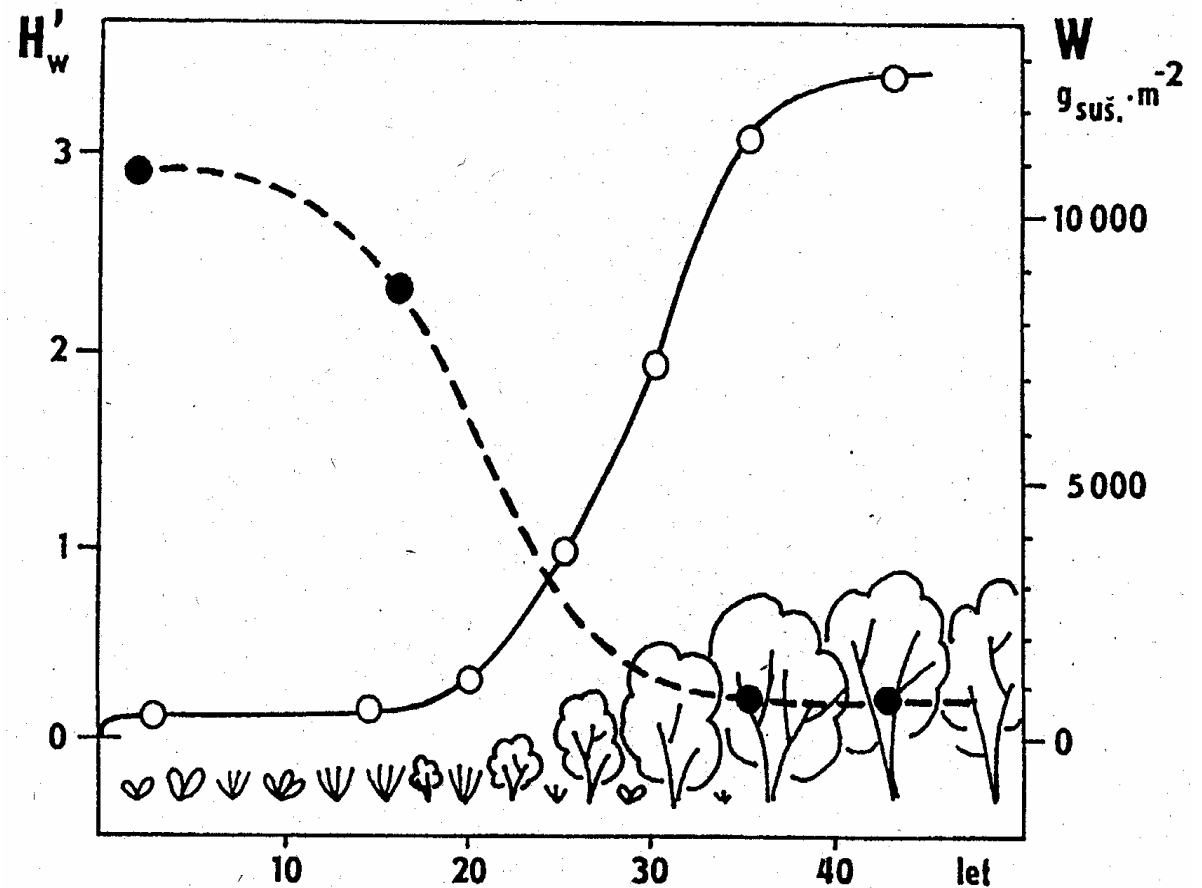
- r-stratégové

- k-stratégové

Schéma ekosystému

CHOVÁNÍ EKOSYSTÉMŮ:

Pojmy_1: Sukcese

Sukcese – členění dle:

- **Příčiny:**
- **Původu stanoviště:**
- **Rychlosti:**
- **Hospodářské hled.:**

Endo- genní sukcese:

Počáteční
stadium
rašeliniště

Třeboňsko
– Červené
blato

5.1.2012

Závěrečné stadium rašeliniště

Šumava – Horská Kvilda

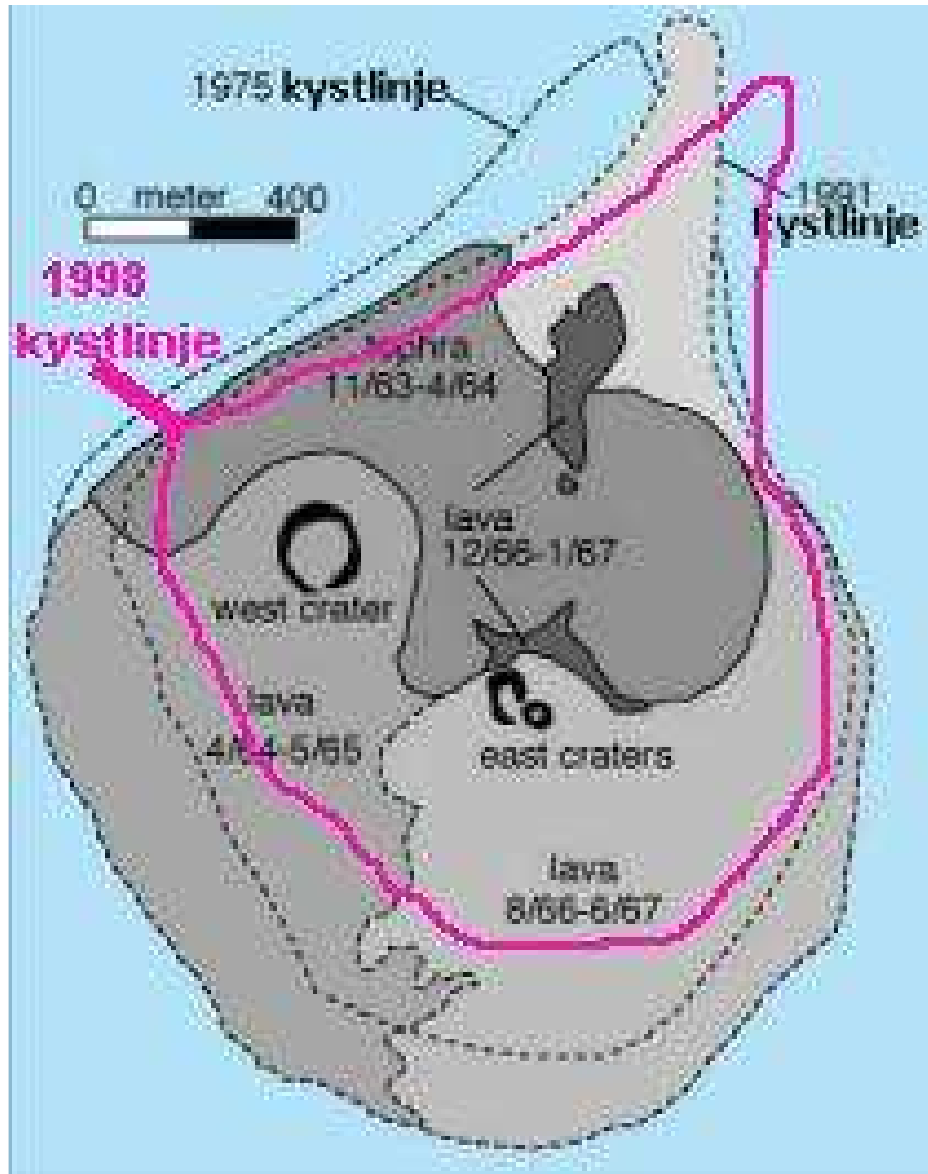
Sukcese exogenní – příklad vodního ekosystému

Primární sukcese: Surtsey – 1964 (1963-1967)

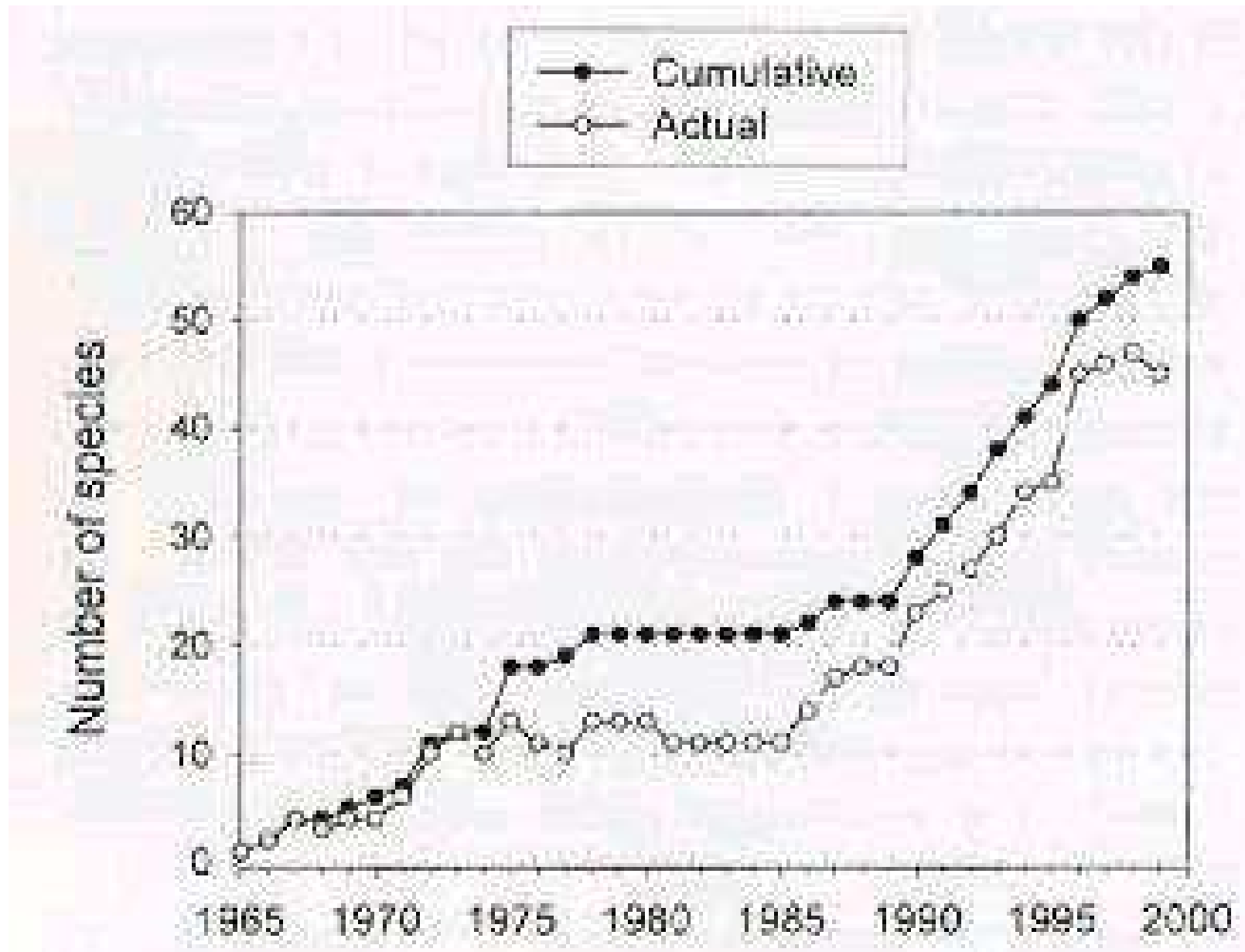
Surtsey - 1998

Surtsey

Mary Chapman, USGS

Počet druhů rostlin 1965-2000

Salix phylicifolia – od r. 1998

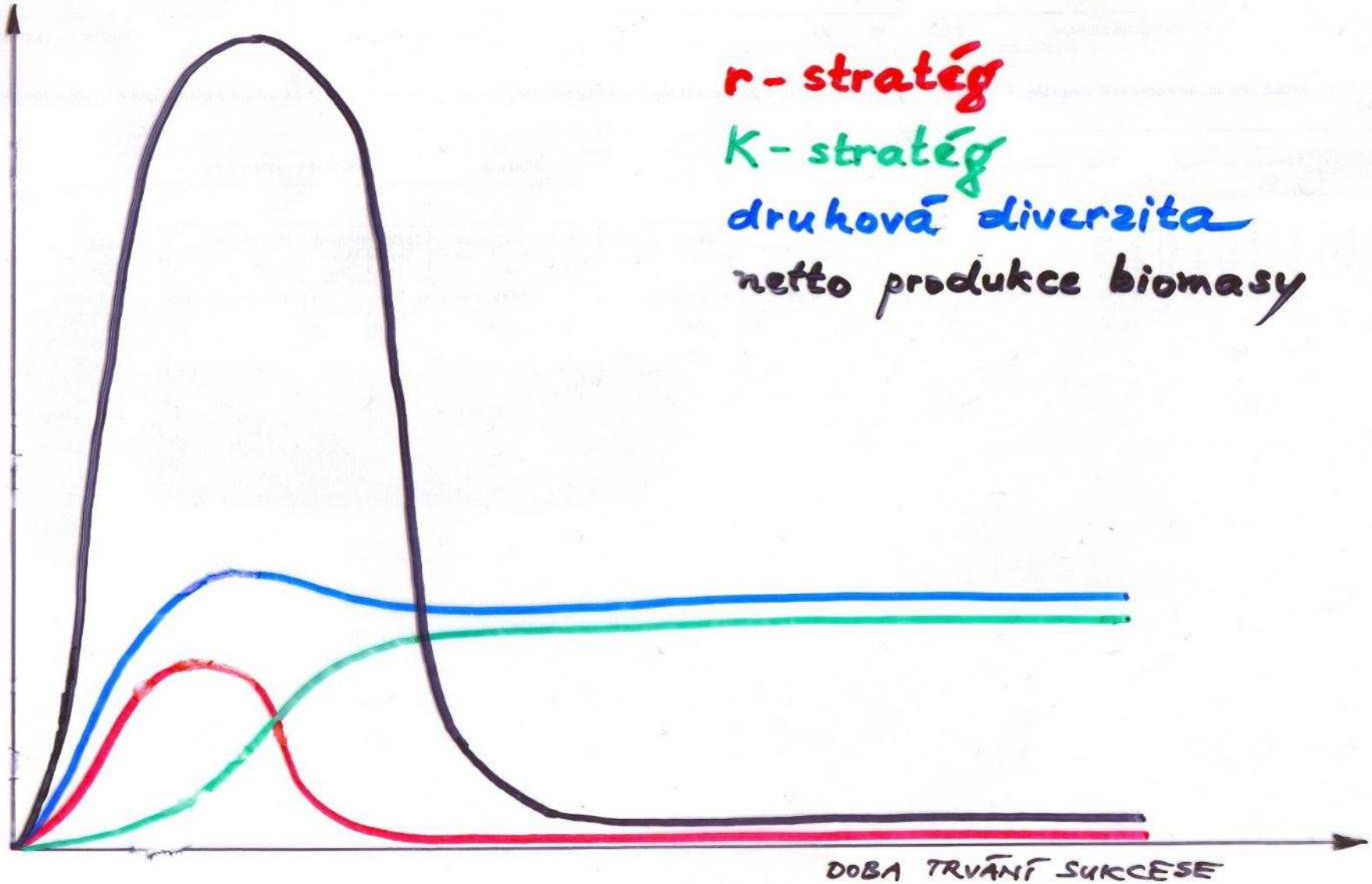

Sukcese sekundární: dřeviny na bývalé pastvině

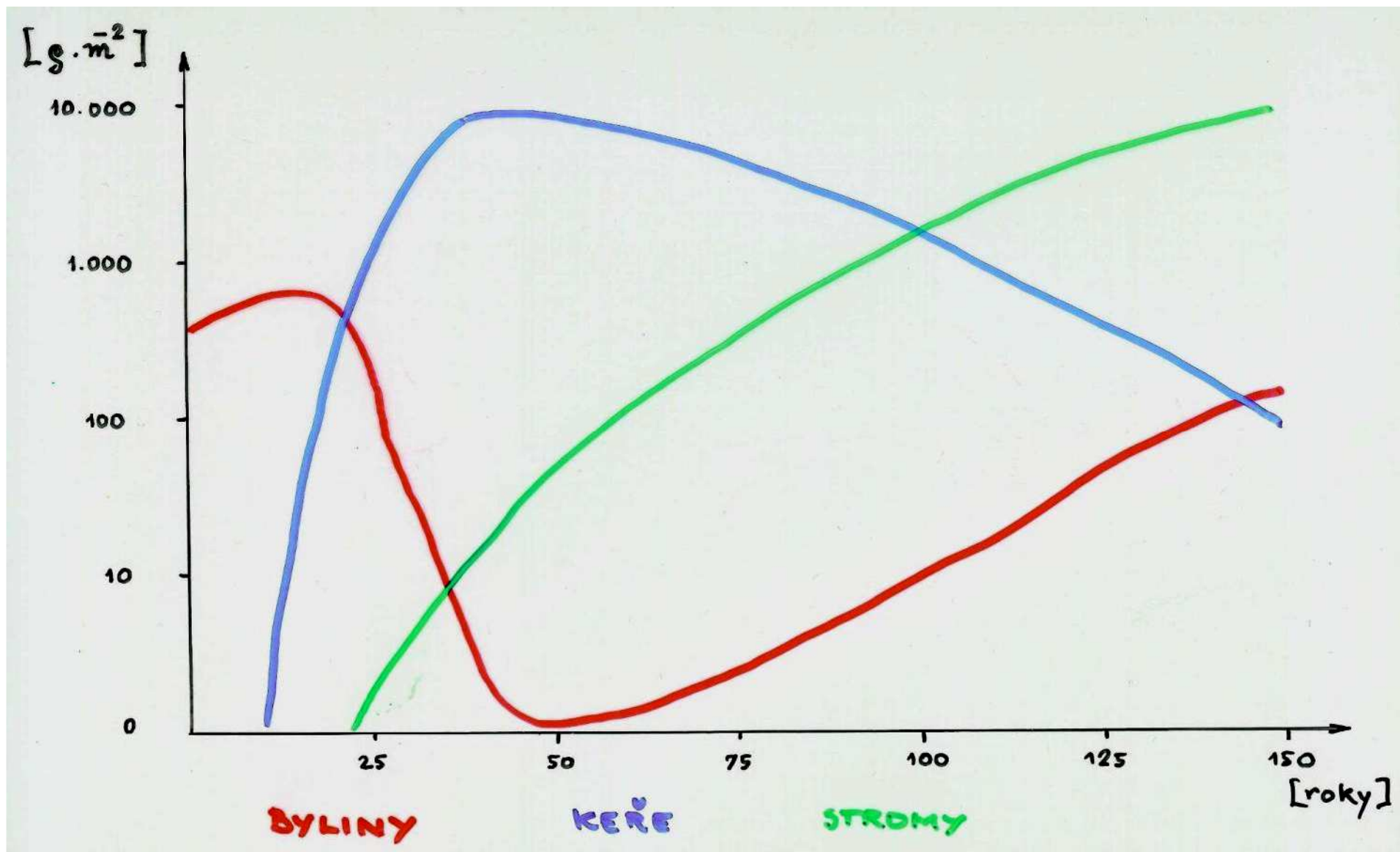

Průběh sukcese

Velikost jevu

Sekundární sukcese na úhorech (v Českém krasu)

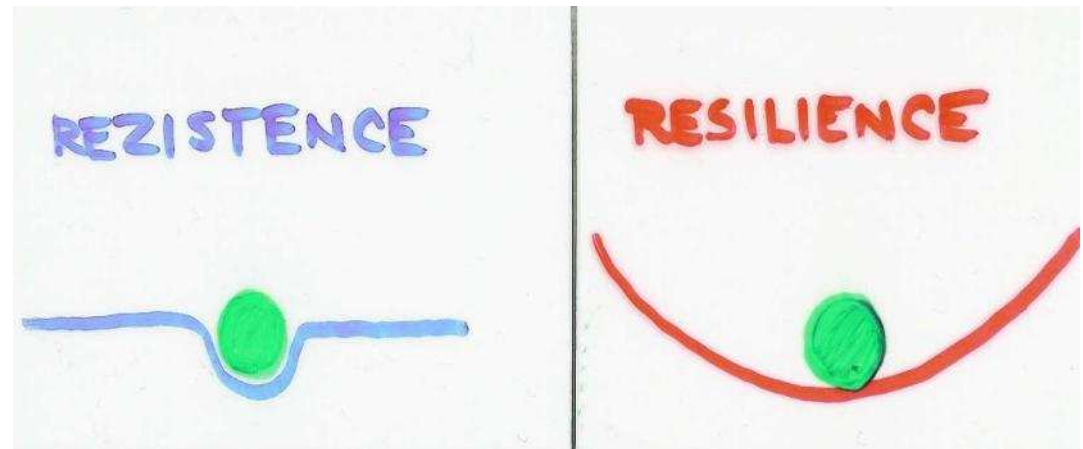
Chování ekosystémů – pojmy_ 2

- Ekologická stabilita =
- Ekologická **stabilita** =

- Ekol. stabilita –
–

- **Udržovaný** ekosystém
- **Překročení prahu odolnosti** ekosystému
- **Zhroucení** ekosystému

Chování ekosystémů – pojmy_3

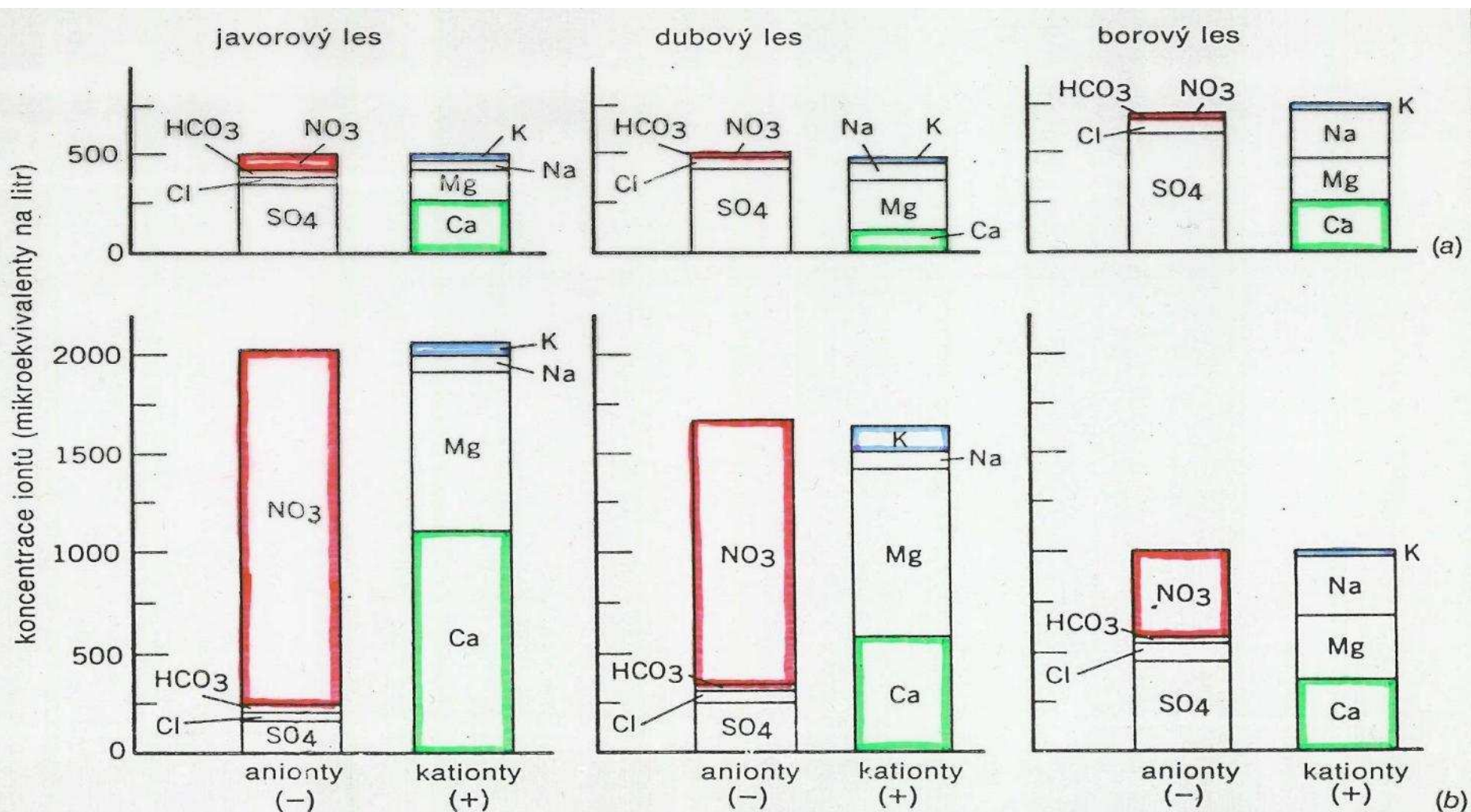
- Ekosystém **rezistentní** –

- Ekosystém **resilientní** -

- Ekologická **rovnováha (homeostáze)** =

Vyplavování živin v různých typech lesa

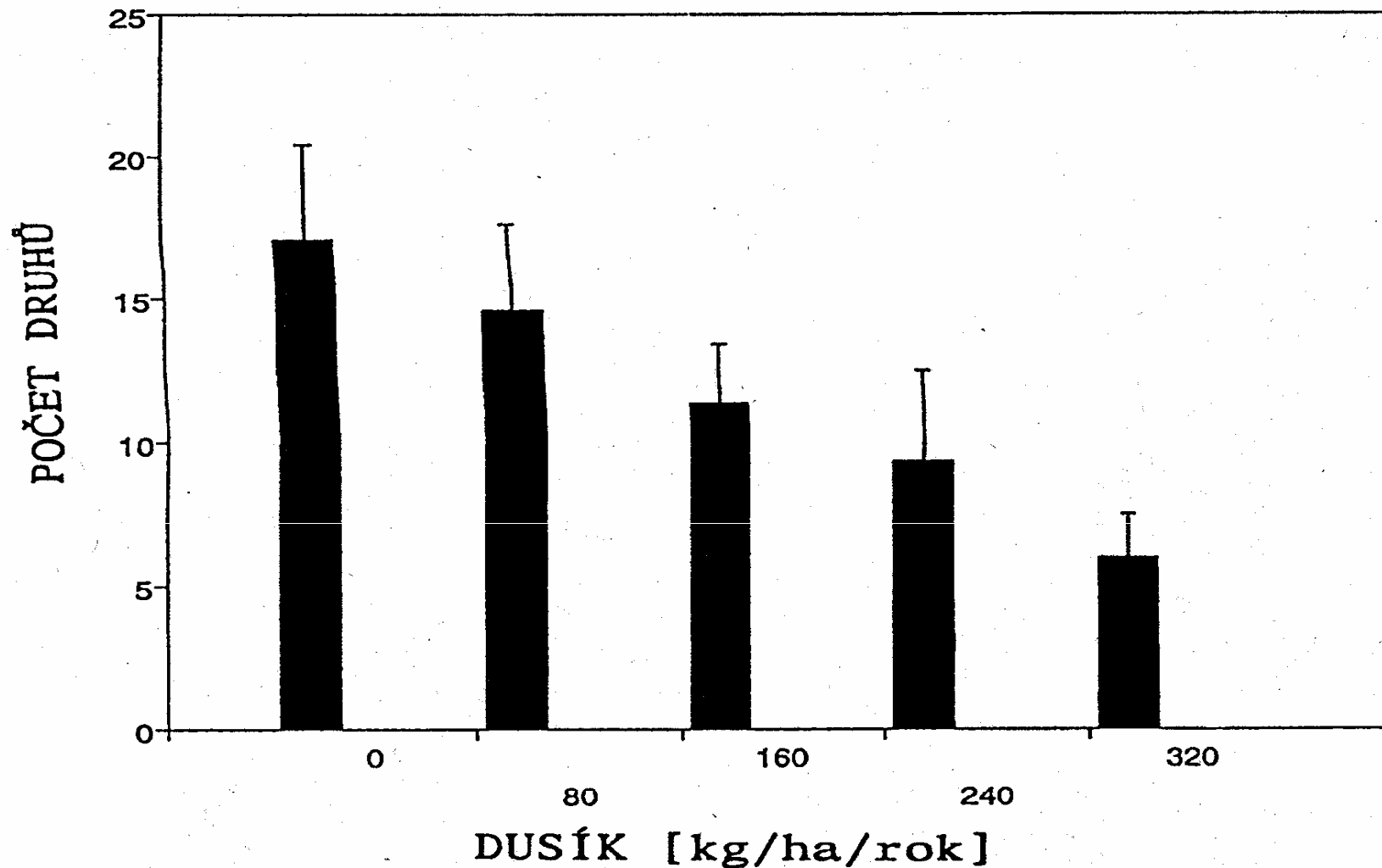

Obr. 8.10 Vyplavování živin z neporušeného (a) a porušeného (b) lesního ekosystému. V těchto třech lesích jižní Indiany byly pokusně na modelových plochách odstraněny stromy i s kořeny a bylo bráněno zarůstání pasek. Na neporušených stanovištích je vyplavování vyšší v borovém než v listnatém (javorovém a dubovém) lese. Po poruše jsou ztráty daleko vyšší v listnatých lesích. Z grafu je dále patrná změna poměru ztrát jednotlivých živin, zvláště pak relativní pokles sulfátů a nárůst nitrátů (Vitousek, 1983). (Se svolením Springer-Verlag, Inc.)

Eutrofizace horského jezera

Vliv množství dusíku na biodiversitu

Obr.36.: Ukázka vlivu intenzity hnojení na počet druhů ve vzorkových plochách 4 x 2 m na podhorských pastvinách u Mariánských Lázní. Experiment byl vyhodnocen po 20 letech aplikace hnojiva.

Ekologická diversita a stabilita

- Zpravidla –
- Proč:
- Klimax:
- Změněný ekosystém:

- **Sekundární diversita (krajiny):**

- **Kostra ekologické stability krajiny:**
- Propojením většiny částí kostry:

Použitá literatura a podklady:

- Barevné fotografie (není-li uvedeno jinak): Kolektiv (1996-2003) : Edice svazků Chráněná území ČR, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
  - Barevné kresby: Kynčl, M. (nedat.): Přednášky z aplikované ekologie. MS. Fakulta architektury VUT v Brně. Brno.
  - Černobílé kresby: Šeda, Z. (1982): Ekologie rostlin. Skripta UJEP Brno. Brno.
- Forman, T.T., Godron, M. (1993): Krajinná ekologie. Překlad z anglického jazyka. Academia, Praha 1993.